

Anne baba tutumları ile adölesan saldırganlı ı arasındaki ili kinin incelenmesi

Esra YILDIZ¹, Behice ERC²

ÖZET

Bu ara tırma, anne baba tutumları ile adölesan saldırganlı ı arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla tanımlayıcı-ili kisel olarak yapılmı tır. Ara tırmanın evrenini Erzurum'da bir lisede okuyan o renciler olu turmu tur. Evrenin tümünün ara tırmaya alınması planlandı ı için örneklemin büyüklü ü belirlenmemi ve ara tırmaya katılmayı kabul eden, 15- 18 ya ları arasındaki 525 adölesan ile ara tırma tamamlanmı tır. Ara tırmanın verileri sosyo demo rafik bilgileri içeren form, anne baba tutum envanteri ve saldırganlık envanteri kullanılarak Nisan 2007- Temmuz 2008 tarihleri arasında ara tırmacı tarafından toplanmı tır. Statistkisel de erlendirmede SPSS paket programı kullanılmı , verilerin analizinde t testi, korelasyon ve varyans analizleri kullanılmı tır. Elde edilen verilere göre, cinsiyet ile saldırganlık arasında anlamlı bir ili ki oldu u ve erkek adölesanların saldırganlık puanları (29.6±7.9) kızlarınkine (26.6±8.7) göre daha saldırgan tutuma sahip oldukları bulunmu tur. Adölesanların ya ları arttıkça daha fazla saldırgan tutum sergiledikleri bulunmu ve gruplar arasındaki farkın önemli oldu u saptanmıştır (p<0.01). Anne baba tutumunu algılamada, adölesanların cinsiyetlerinin ve baba e itim düzeyinin etkili oldu u, erkek adölesanların anne baba tutumlarını kız adölesanlara göre daha fazla demokratik olarak algıladıkları saptanmı tır. Adölesanların baba e itim düzeyi arttıkça demokratik tutum algılamalarının arttı ı bulunmu tur. Bulgular anne babaların tutumları ile adölesanların saldırganlık düzeyleri arasında ili ki oldu unu göstermi tir. Anne babası otoriter ve ilgisiz tutuma sahip olan adölesanların saldırganlık e iliminin yüksek, anne babası demokratik tutuma sahip adölesanların ise saldırganlık e iliminin dü ük bulunmu tur. Anne baba tutumları ile saldırganlık arasında istatistkisel olarak anlamlı bir ili kinin oldu u saptanmı tır. Bu sonuçlar do rultusunda, adölesanlara yönelik olarak güvenli ve destekleyici çevre olu turulması, anne babalara çocuk yeti tirme konusunda e itim verilmesi ve demokratik aile tutumunun sergilemesinin sa lanması için giri imlerde bulunulması önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Anne Baba Tutumları, Adölesan Saldırganlı ı

The Investigation of Relation between Parental Behavior and Adolescence Aggressiveness Behavior

ABSTRACT

This study has been designed as a descriptive one in order to determine the relationship between the parental behavior and the aggressive behaviors of the adolescents. Population of research comprised of students who have registred to a Highschool. Determined the sample size for this research is planned to be the whole universe and who agreed to participate in the study, It has been completed with adolescents between 15-18 the ages of 525. The data were collected by researcher used to socio-demographic form, parental attitude inventory and aggressiveness inventory between April 2007- July 2008. Statistical analyzes used SPSS program, data analysis, t test, correlation and analysis of variance was used. According to obtained data, a significant relationship between gender and aggression in male (29.6±7.9) and female adolescents (26.6±8.7) were found to have aggressive behavior than girls (p<0.01). It was determined that adolescences with incresing age have exhibited more aggressive behavior and difference between groups was significant. It was determined that adolescence's gender and their father's level of education was efficient at perception to parent behavior. Perceptions of higher education level of parents of adolescents was found to increase the democratic attitude The findings showed that The relationship between parents' attitudes and levels of aggression adolescents. Based on these results can be suggested that, as for adolescents whose proposal to create a safe and supportive environment and parents provide training on child-rearing and proposed initiatives to ensure the display of the attitude of democratic .

Keywords: Aggressiveness, parent behavior, adolescent

G R VE AMAÇ

Çocukta veya adölesanda uyum ve davranı sorunları ile ana baba tutumları arasındaki ili ki üzerinde sıkça durulan konulardandır. Adölesanlıkta artan fiziksel güce ve adölesanın ya adı ı çevre ko ullarına ba lı olarak

¹ Atatürk Üniversitesi Sa ık Bilimleri Fakültesi Halk Sa lı ı Hem ireli i AD.

² nönü Üniversitesi Sa ık Yüksekokulu Halk Sa lı ı Hem ireli i AD.

Correspondence: Behice ERC e-posta: behiceerci@hotmail.com

iddetten hoşlanma ve saldırganca davranma sıklığında artı olabilir.

Avcı¹, iddet davranışı gösteren ergenlerin ailelerinin problem çözme, iletişim, duygusal tepki verebilme, ailedeki roller, davranış kontrolü, gereken ilgiyi gösterebilme ve genel aile üyeleri arasında önemli oranda yetersizlik yaadıklarını belirlemiştir. Bilir ve arkadaşlarının² yaptığı bir araştırmada, annelerin ve babaların eğitim düzeyleri yükseldikçe çocuklarını örselme oranlarının düştüğünü gözlemiştir.

Bağbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı'nın yaptığı bir çalışmaya göre ülkemizde ailelerin üçte birinde aile içinde fiziksel iddet uygulanmaktadır.

iddet uygulanan hanelerin dörtte üçünde çocukların iddete tanık oldukları ve bu çocukların iddet sonrası korku, anne-babayı sevmeme, içine kapanma, saldırganlık eklinde tepki verdikleri gözlemiştir³.

Karata⁴ anne baba saldırganlığı ile lise öğrencilerinin saldırganlığı arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmada adölesanların anne babalarının saldırganlığı arttıkça adölesanın saldırganlık düzeyinin de arttığını sonucuna varmıştır.

Hatunoğlu'nun⁵ yaptığı çalışmada otoriter ana-baba tutumunda yeti en adölesanların hem demokratik ve hem de ilgisiz ana baba tutumlarında yeti enlere oranla daha saldırgan eğitim içinde oldukları belirlenmiştir. Flannery ve arkadaşları⁶ okullarda yaayan iddet olaylarının adölesanlarda post travmatik strese ve saldırgan davranışlara sebep olduğunu bulmuştur.

Aile içi iddet, gelişmekte olan ve gelişmiş hemen tüm ülkeler için bir halk sağlığı sorunudur. Özellikle erken çocukluk döneminde yaayan iddet hayatları iyileştirilemeyecek zararlar verir. Yitilemeyecek ruhsal yaralanmalara ve hatta bedensel sakatlıklara neden olabilir⁷. Hem irenin saldırgan davranışlarının erken uyarı işaretlerini bilmesi, potansiyel iddet oluşturan davranışları fark etmesi, bu işaretleri gösteren çocukları teşhis etmesi ve bu belirtilerin aile tarafından teşhis edilebilmesi açısından aileye eğitim vermesi, saldırgan davranışa müdahale geliştirebilmesi açısından önemlidir⁸. Bu çalışmanın amacı anne baba tutumları ile adölesanların saldırgan davranışları arasındaki ilişkiyi belirlemektir.

MATERYAL VE METOD

Araştırmanın Türü

Bu araştırma, anne baba tutumları ile adölesanların saldırgan davranışları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla tanımlayıcı- ilişkisel tasarım olarak yapılmıştır.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Bu araştırmanın evrenini Erzurum İli Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde bulunan Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı 34 liseden kura yöntemiyle seçilen, Atatürk Lisesinde eğitim gören 810 öğrenci

oluşturmuştur. Araştırma, katılmayı kabul eden ve dağıtılan anket formunu tam olarak dolduran 525 öğrenci ile yürütülmüştür. Evrenin tümünün araştırmaya alınması amaçlandı için herhangi bir örnekleme yöntemi kullanılmamıştır. Araştırma sonucunda evrenin %64.8'ine ulaşılmıştır.

Verilerin Toplanması

Verilerin toplanmasında demografik özellikler içeren bilgi formu, saldırganlık envanteri ve anne baba tutum envanteri kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada öğrencilerin anne babalarının eğitim, meslek ve yaşları, öğrencilerin cinsiyetleri, kardeşi sayısı ve cinsiyeti, sınıf düzeyini belirlemek amacıyla ile demografik özellikleri içeren soru formu kullanılmıştır.

Saldırganlık Envanteri

Saldırganlık envanteri Kocatürk (1982)⁹ tarafından geliştirilmiştir ve açık ya da örtülü ve dışa yönelik saldırganlık davranışını ölçer. Edwards Kişisel Tercih Envanterinin saldırganlıkla ilgili maddelerinden yararlanılarak 67 maddelik bir envanter oluşturulmuştur, evet hayır düzeninde olup tersten puanlanan 28 maddesinde 'evet' 1, 'hayır' 0 olarak puanlanmıştır. Tüm maddelere verilen cevapların toplamı kişinin saldırganlık puanını oluşturmaktadır. Çalışılan örneklemin aritmetik ortalamasının üstündeki puanlar (28.6±8.3) yüksek saldırganlık düzeyini, altındaki puanlar düşük saldırganlık düzeyini temsil etmektedir. Araştırmada envanter maddelerinin KR 20 kat sayısı 0.79 olarak bulunmuştur.

Ana-Baba Tutum Envanteri

Envanterin 40'i 'otoriter', 40'i 'demokratik' ve 40'i 'ilgisizlik' yansıtan ifadeden oluşmuş toplam 120 maddesi vardır. Envanterin cevaplama sırasında her madde için yanıt kağıdına, ifade annenin tipik davranışı ise '1', babanın tipik davranışı ise '2', her ikisinin tipik davranışı ise '3' yazılması; eğer ifade anne ve babanın tipik davranışını yansıtmıyorsa bırakılması istenir.

Puanlanması: 'Demokratik', 'otoriter' ve 'ilgisiz' tutumları ifade eden maddelere verilen yanıtlar 'anne', 'baba' ve 'her ikisi' için ayrı ayrı toplanır.

Puanların yorumlanması: 'Demokratik' tutumu ifade eden maddelerin çoğunun yanına '1' yazılması saannenin, '2' yazılması sa babanın, '3' yazılması sa ikisinin tutumunun demokratik olduğu kabul edilir, 'otoriter' ve 'ilgisiz' tutumları yansıtan maddeler de aynı şekilde yorumlanır¹⁰. Bu araştırmada envanter alfa kat sayısı demokratik tutumda 0.88, otoriter tutumda 0.88, ilgisiz tutum için 0.93 ve envanterdeki tüm sorular için 0.92'dir.

Verilerin toplanması için anket formları öğrencilere sınıf sınıf dağıtılmış, formların nasıl doldurulacağı hakkında bilgi aktarılmış, formları doldurmaları için

bir gün verilmi tir. Da ıtılan 810 anketten 750' sinin geri dönü ü sa lanabilmi , bunlardan da 525'i tam dolduruldu u için de erlendirmeye alınmı tir.

Ara tırmanın De i kenleri

Adölesanlara ait sosyo-demografik özellikler ve anne baba tutumları ara tırmanın ba ımsız de i kenini, adölesanların saldırganlık tutumları da ara tırmanın ba ımlı de i kenini olu turmu tur.

Verilerin De erlendirilmesi

Ö rencilere da ıtılan 810 anket formundan ö rencilerin geri getirmemesi ve tamamını doldurmamaları nedeniyle 525'i de erlendirilmeye alınmı tir. Verilerin istatistiksel de erlendirmesinde ortalama ve sıklık da ılımı ile ba ımsız gruplarda t-testi, korelasyon ve varyans analizleri kullanılmı tir.

Ara tırmanın Etik İkeleri

Çalı maya ba lamadan önce 1 Milli E itim Müdürlü ünden yazılı izin alınmı tir. Ara tırmanın yapılaca ı okul yönetimi bilgilendirilmi tir. Ara tırmanın yapılabilmesi için Atatürk Üniversitesi Sa lık Bilimleri Enstitüsü Etik Kurulu'nun onayı alınmı tir. Yanıtların gönüllü olarak verilmesi gerekti inden ara tırmaya katılacak bireylerin çalı maya katılıp katılmamakta özgür oldukları açıklanmı ve sözlü onayları alınmı tir.

BULGULAR

Örneklem grubunun ya da ılımı 15-18 arasında de i mekte olup, en fazla 16 ya ta yo unla tı 1, %65.1'inin erkek, %34.9'unun kız ö rencilerden olu tu u tespit edilmi tir. Adölesanların ço unlu unun (%24.2) 3 karde i, yakla ık yarısının annelerinin ilkokul mezunu (%45.5) ve ço unlu unun ev hanımı (%98) oldu u tespit edilmi tir. Örneklem grubunun yakla ık 1/3'ünün babasının ilkokul mezunu (%35.4) ve i çi (23.2) oldu u saptanmı tir. Anne ya ı 30-60, baba ya ı 33-72 arasında de i mekte olup, anne ya ı ortalamasının 42.30±5.80, baba ya ı ortalamasının da

47.31±6.38 oldu u saptanmı tir.

Ya la birlikte adölesanların saldırgan davranı larının arttı ı ve gruplar arasındaki farkın anlamlı oldu u saptanmı tir (p<0.05). Ya ile anne baba tutumlarını demokratik, otoriter ve ilgisiz algılamının istatistiksel olarak anlamsız oldu u saptanmı tir (p>0.05).

Tablo 1'te görüldü ü gibi adölesan cinsiyetlerine göre erkek adölesanların kız adölesanlara oranla saldırganlık puanları daha fazla olup, aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı oldu u saptanmı tir (p<0.001). Erkek adölesanların anne baba tutumunu demokratik, otoriter ve ilgisiz olarak algılama puanları kız adölesanlara göre daha yüksek olup gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı oldu u bulunmu tur (p<0.01). Adölesanlar sınıflarına göre incelendi inde saldırganlık puan ortalamalarında gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamsız oldu u bulunmu tur. 1. Sınıf ö rencilerinin anne baba tutumlarını otoriter olarak algılama puanlarının di er gruplara göre daha yüksek ve gruplar arasındaki farkın da istatistiksel olarak anlamlı oldu u saptanmı tir (p<0.001).

Adölesanların anne mesle i %98.4'ünün annesi ev hanımı oldu undan istatistiksel de erlendirme yapılmamı tir.

Baba e itim güzeyine göre saldırganlık puanları incelendi inde gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamsız bulunmu tur (p>0.05). Baba e itim düzeyi ile adölesanların anne baba tutumlarını algılama puanları incelendi inde babası üniversite mezunu olan adölesanların demokratik tutumu algılama puanının di er gruplara göre daha yüksek oldu u ve gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı oldu u saptanmı tir (p<0.05).

Ya la birlikte adölesanların saldırgan davranı larının da arttı ı ve gruplar arasındaki farkın anlamlı oldu u saptanmı tir (p<0.05). Adölesan ya grupları ile anne

Tablo 1. Adölesanların Cinsiyetlerine Göre Saldırganlık ve Anne Baba Tutum Puanlarının Da ılımı

Cinsiyet	Sayı	Saldırganlık	Anne Baba Tutumları		
			Demokratik Tutum	Otoriter Tutum	İlgisiz Tutum
		X±SD	X±SD	X±SD	X±SD
Kız	183	26.6±8.7	72.7±21.2	41.7±19.3	21.3±16.9
Erkek	341	29.6±7.9	77.1±20.4	47.3±20.9	29.4±22.8
Toplam	525	28.6±8.3	75.6±20.8	45.4±20.5	26.6±21.2
df: 1		t:-4.025, p< 0.001	t:-2.300, p<0.05	t:-3.35, p<0.01	t:-4.222 p<0.001

baba tutumlarını demokratik, otoriter ve ilgisiz algılama puan ortalamalarının gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamsız olduğunu saptanmıştır ($p>0.05$).

Tablo 3’de görüldüğü gibi anne babasının otoriter tutuma sahip olduğunu belirten adölesanların daha çok saldırganlık eilimine sahip olduğunu saptanmıştır. Aynı zamanda gruplar arasındaki farkın da istatistiksel olarak anlamlı olduğunu ($p<0.001$) ve ileri analizle (Bonferroni) anne babası demokratik tutuma sahip olan grubun bu farkı yarattığı saptanmıştır.

Yapılan korelasyon analizi adölesanların saldırganlık puanları ile toplam anne baba tutumları arasında

pozitif yönde zayıf anlamlı ilişki bulunduğunu göstermiştir. ($r=0.228$; $p<0.01$). Demokratik tutum ile saldırganlık arasında negatif yönde zayıf bir ilişki olduğu ($r=-0.162$; $p<0.01$), otoriter tutum ve ilgisiz tutum ile adölesanların saldırganlık puanları arasında ise pozitif yönde zayıf ilişki olduğu saptanmıştır ($r=0.321$, $p<0.01$), ($r=0.332$, $p<0.01$).

TARTI MA

Araştırma bulgularına göre adölesanların yaşlarının anne baba tutumlarını algılamalarında etkili olmadığını saptanmıştır (Tablo 2). Tuzgöl (11) anne baba tutumları ile lise öğrencilerinin yaşları arasında ilişki

Tablo 2. Adölesan Yaşlarına Göre Saldırganlık ve Anne Baba Tutum Puanlarının Dağılımı

Adölesan Yaşları	Saldırganlık	Anne Baba Tutumları			
		Demokratik Tutum	Otoriter Tutum	İlgisiz Tutum	
Sayı	X±SD	X±SD	X±SD	X±SD	
15	156	27.2±7.9	75.2±20.4	45.2±19.5	23.7±18.2
16	200	28.8±8.0	77.2±19.3	47.9±20.2	28.4±21.5
17	103	28.8±7.9	73.9±21.4	43.1±21.4	26.3±22.7
18	66	30.5±10.4	73.8±24.5	41.7±21.9	28.2±24.4
Toplam	525	28.6±8.3	75.6±20.8	45.4±20.5	26.6±21.2
df:3		F:2.77, p<0.05	F:0.77, p>0.05	F:2.11, p>0.05	F:1.54, p>0.05

Tablo 3. Anne Baba Tutumlarına Göre Adölesan Saldırganlık Puanlarının Dağılımı

Anne Baba Tutumu	S	%	Saldırganlık		
			X ± SD	Minimum	Maksimum
Demokratik	440	83.8	27.7± 8.3	9.00	60.00
Otoriter	74	14.1	33.2±7.0	20.00	49.00
İlgisiz	11	2.1	32.8 ± 6.7	25.00	46.00
Toplam	525	100	28.6 ± 8.3	9.00	60.00
F: 16.277, df:2, p<0.001					

Tablo 4. Adölesanların Saldıranlıkları ile Anne Baba tutumları Arasındaki İlişki

Anne Baba Tutumları	Saldıranlılık
Demokratik Tutum	-0.162**
Otoriter Tutum	0.321**
İlgisiz Tutum	0.332**
Genel Tutum	0.228**

** P<0.01

saptamamı tır. Bu bulgu ara tırmayı destekler niteliktedir. Buna kar ın ya ın artması ile birlikte adölesanların saldırgan tutumlarının istatistiksel yönde fark yaratacak düzeyde arttı ı bulunmu tur. Kesen ve arkadaş ları (12) Konya lindeki yeti tirme yurdunda kalan adölesanlar üzerinde yaptı ı ara tırmada adölesanların ya ları arttıkça saldırganlık ve öfke düzeylerinin de artı ını bulmu tur.

Adölesanların cinsiyetlerine göre saldırganlık tutumları incelenmi ve erkek çocuklarının kız çocuklarına oranla daha saldırgan oldu u bulunmu tur (Tablo 1). Tuzgöl (11), Hudley ve arkadaş ları13 ile Singer ve arkadaş ları (14)'nın yaptıkları ara tırmada erkeklerin kız ö rencilerden daha saldırgan oldukları belirlenmi tir. Driscoll ve arkadaş ları (15) saldırgan davranı lar ile cinsiyetler arasındaki farkı inceledikleri 13-24 ya arası lise ve üniversite ö rencileri üzerinde yaptıkları ara tırmalarında erkeklerin saldırgan davranı lar sergilemede kızlardan az ve orta arası fark bulmu lardır. Bunun sebebini kızların öfke kar ısında kendilerini dizginleme kontrollerinin erkeklerinkinden daha iyi olmasına ba lamı lardır.

Bu ara tırmada adölesanların cinsiyetlerinin anne baba tutumlarını algılamalarında istatistiksel olarak etkili oldu u ve erkek adölesanların anne baba tutumlarını hem demokratik hem otoriter hem de ilgisiz olarak algılamalarının kız ö rencilere göre daha fazla oldu u bulunmu tur (Tablo 1). Bu durum erkek adölesanların geleneksel Türk aile yapısının özelli inden dolayı anne baba tutumları nasıl olursa olsun ailenin odak noktasındaki ki iler erkek çocukları oldu unda demokratik ve otoriter anne baba tutumlarını kız adölesanlara göre daha fazla algılamı olabilirler. Yine erkek adölesanların geleneksel Türk aile yapısı içerisinde ailesinin kendisine ilgisini az bulup ailesini ilgisiz olarak algılayabilir.

Baba e itim düzeyi arttıkça adölesanların anne baba tutumlarını demokratik olarak algılama puanları

arttı mı tır. Smetana ve arkadaş ları (18) anne baba tutumları ile anne -babanın ö renim düzeyinin adölesanların anne babaları ile olumlu etkile im algılamaları lehine anlamlı etki yaptı ını bulmu tur. Tuzgöl(11), lise ö rencilerinin anne-babanın ö renim durumunun anne- baba tutumlarına anlamlı etkisi olmadı ını bulmu tur. Bu ara tırmada adölesanların 440'ı anne babalarını demokratik, 74'ü otoriter, 11'i ilgisiz olarak algılamı lardır. Elde edilen bulgular anne baba tutumlarının adölesanların saldırgan tutumlarını etkiledi i saptanmı tır (p<0.001) (Tablo 3). Otoriter ve ilgisiz anne baba tutumuna sahip olan adölesanların daha fazla saldırganlık tutumu içinde oldu u bulunmu tur.

Anne baba tutumlarının ile adölesan saldırganlı ı arasındaki ili ki incelenmi , anne baba tutumları ile adölesanların saldırganlı ı arasında ili ki oldu u, demokratik tutum ile pozitif yönde zayıf bir ili ki, otoriter ve ilgisiz tutum ile negatif yönde zayıf bir ili ki oldu u bulunmu tur (p<0.01). Demokratik tutumu algılama arttıkça adölesan saldırganlı ı azalmakta, otoriter tutum ve ilgisiz tutum algılama arttıkça saldırganlık artmaktadır (Tablo 4). Bazı yazarlar çocu un yeti tirildi i ortam ve bu ortamda yakın ili kide bulundu u ki ilerle kurdu u ileti imin adölesanın ki ili ini önemli ölçüde etkiledi ini, anne-baba-çocuk ili kilerinin içinde ya anan toplumdan etkilendi ini belirtmi lerdir (17). Hatuno lu (5) Erzurumda 328 lise son sınıf ö rencileri üzerinde yaptı ı ara tırmasında otoriter ve ilgisiz anne baba tutumları ile deneklerin saldırgan davranı ları arasında ili ki bulmu tur.

Adölesanlık döneminde kar ıla ılan duygusal ve davranı problemlerini algılayan bazı aile tutumları belirler. Davranı ları sürekli kontrol edilen, otoriter tutum sergilenen adölesan ebeveyni yanında olmadı ında davranı larını kontrol etmede güçlük çekecektir. Demokratik anne baba tutumu çocu un olumlu davranı geli tirme ve problemlerle ba a

çıkma da iddete ba vuruyu azaltmaktadır. Demokratik ailelerde yeti en bireyler ise kendilerini ifade etme, problem çözmeye kendilerine özgü ba arıkları yolları kullanarak iddete daha az ba vururlar. Otoriter tutumda adölesanlar kendi ke fettikleri, deneme yanılma yoluyla buldukları çözüm yollarının aksine ebeveynlerinin çözüm yollarına zorlandıklarından kendilerini gerçeikle tirme ve kabul görme yoluna iddete ba vurarak gitmektedirler. Bu nedenlerden dolayı otoriter anne baba ve ilgisiz anne baba tutumu ile saldırgan davranı lar arasında pozitif, demokratik anne baba tutumu ile saldırganlık arasında negatif yönde ili ki bulunmu olabilir.

SONUÇ VE ÖNER LER

Bu ara tırmanın sonucunda anne babaların otoriter ve ilgisiz tutumlarının adölesanlar saldırgan davranı lara yöneltti i, demokratik anne baba tutumunun ise azalttı ı saptanmı tır. Bu sonuçlar do rultusunda; Toplumun e itim seviyesinin artırılması ve anne babalara çocuk yeti tirme, öfke kontrolü hakkında e itim verilmesi, Adölesanlara yönelik olarak güvenli ve destekleyici çevre olu turulması, stresle ba a çıkma, empati kurma yeteneklerinin geli tirilmesi için danı manlık hizmeti sunulması, hem irelerin okullarda bireylerin öfkelerini tanımalarına, öfkeyi uygun yollarla ifade etmelerine ve stresle etkin ba etme yollarını ö renmelerine yardım etmeleri, önerilebilir.

KAYNAKLAR

1. Avcı R. iddet davranı ı gösteren ve göstermeyen ergenlerin ailelerinin aile i levleri, öfke ve öfke ifade tarzları açısından incelenmesi Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, E itim Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Adana, 2006.
2. Bilir ; Dabanlı D. Ailelerde Bosanma Vakaları Sonucu Çocukların Geli tirdikleri Tepkiler ve Bu Tepkileri Do uran Faktörler, Aile Yazıları III, Birey, Kisilik ve Toplum, Bilim Serisi 5/3, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara 1991, s. 143;
3. Prime Ministry Family Research Council. Causes and Consequences of Domestic Violence, Discussion and Recommendations. 1995,:204-205.
4. Karata Z. Anne Baba Saldırganlı ı le Lise Ö rencilerinin Saldırganlı ı Arasındaki li kinin ncelenmesi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, E itim Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Adana, 2002.
5. Hatuno lu A. Ana-Baba Tutumları ile Saldırganlık Arasındaki li kiler. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, E itim Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 1996.
6. Flannery DJ, Wester KL, Singer IM. Impact of Exposure to Violence in School on Child and Adolescent Mental Health and Behavior. *Journal of Community Psychology*. 2003;32, (5):559-573.

7. World Health Organization Violence and Injury Prevention Social Change and Mental Health, Report of the Consultation on Child Abuse Prevention, 29-31 March, WHO, Geneva, 1999.
8. ICN, <http://www.icn.ch/indkit2001.htm>. Accessed: November 2008
9. Kocatürk R. Saldırganlık güdüsünün spor ve e itim alanında meslek seçimine etkisi, Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamı Yüksek Lisans Tezi Ankara 1982
10. Kuzgun Y. Ana Baba Tutumlarının Bireyin Kendini Gerçeikle tirme Düzeyine Etkisi. *Hacettepe Sosyal ve Be eri Bilimler Dergisi*, Cilt:5, Sayı:1, 1973.
11. Tuzgöl M. Ana-baba tutumları farklı lise ö rencilerinin saldırganlık düzeylerinin çe itli de i kenler açısından incelenmesi. *Türk Psikolojik Danı ma ve Rehberlik Dergisi*, 2, (14), 39 – 48. . 2000 2(14):39-48.
12. Kesen, N. Feyzal, Deniz, M. Engin ve Durmu o lu, Neslihan (2007). Ergenlerde saldırganlık ve öfke düzeyleri arasındaki ili ki: Yeti tirme yurtları üzerinde bir ara tırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17: 353-364.
13. Hudley C, Wakefield DW, Britsch B, Cho S, Smith T, Demoret M. Multiple Perceptions of Children's Aggression, Differences Across Neighborhood, Age, Gender and Perception. *Psychology in the Schools*.2001;38(1):43-56.
14. Singer M, Daniel JF, Shenyang G, Miller D, Leibbrandts. Exposure to Violence, Parental Monitoring and Television View as Contributors to Children's Psychological Trauma. *Journal of Community Psychology*. 2004;32(5):489-504.
15. Driscoll H, Zinkivskay A, Evans K, Campbell A. Gender Differences in Social Representations of Aggression: The Phenomenological Experience of Differences in Inhibitory Control? *British Journal of Psychology*. 2006;97(2)139-153.
16. Smetana JG., Crean HF, and Daddis C. Family Processes and Problem Behaviors in Middle-Class African American Adolescents. *Journal of Research on Adolescence*. 2002; 12(2): 275–304.
17. Hyun-Sil Kim, Hun-Soo Kim. Development of a Family Dynamic Environment Scale for Korean Adolescents. *Public Health Nursing*. 2007; 24(4); 372–3